

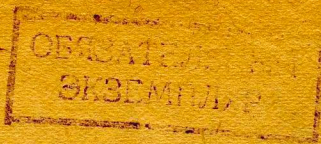
СМЕРТЬ НІМЕЦЬКИМ ЗАГАРБНИКАМ!

СУДОВИЙ ПРОЦЕС

ПРО ЗВІРСТВА
НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИХ ЗАГАРБНИКІВ
НА ТЕРИТОРІЇ м. ХАРКОВА
І ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В ПЕРІОД ЇХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ

УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

Ціна 3 крб.

М 109

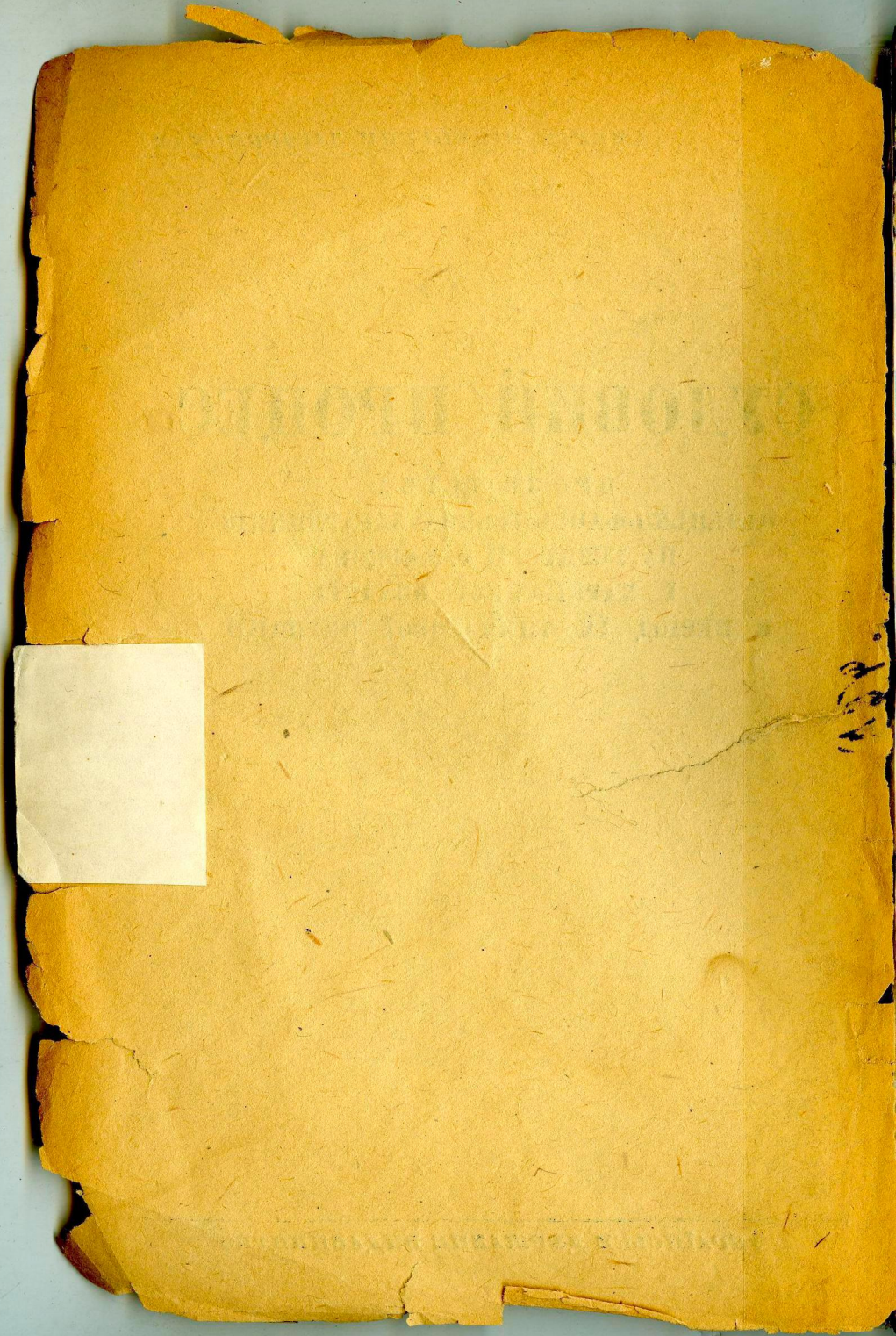
М 109276

V.N. Karazin Kharkiv National University

00236971

2

СМЕРТЬ НІМЕЦЬКИМ ЗАГАРЕНИКАМ!

СУДОВИЙ ПРОЦЕС

ПРО ЗВІРСТВА
НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИХ ЗАГАРБНИКІВ
НА ТЕРИТОРІЇ м. ХАРКОВА
І ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В ПЕРІОД ЇХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ

м.ка
офі-

V.M. KARAZNE KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY

ОКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

1944

ХАРКІВ

(H) - фінанс. р/к

H 109276

Центральна наукова
бібліотека АН УРСР

Інв. № _____

ПОВІДОМЛЕННЯ

НАДЗВИЧАЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ

по встановленню і розслідуванню злочинств
німецько-фашистських загарбників та їх спіль-
ників і заподіяної ними шкоди громадянам,
колгоспам, громадським організаціям, держав-
ним підприємствам і установам СРСР

про звірства німецько-фашистських загарбників
в м. Харкові і Харківській області

Після вигнання німецько-фашистських загарбників з міста Харкова і Харківської області в Надзвичайну Державну Комісію по встановленню і розслідуванню злочинств німецько-фашистських загарбників та їх спільників почали надходити матеріали про те, що в період окупації міста Харкова та Харківської області німецьке командування і гестапівці в особі командира дивізії СС «Адольф Гітлер» — обергруппенфюрера **Дітріх**, командира дивізії СС «Мертва голова» — генерал-лейтенанта **Сімон**, начальника Харківської «зондеркоманди СД» — штурмбаннфюрера **Хане-біттер**, начальника групи таємної польової поліції міста Харкова — комісара поліції **Кархан**, начальника 560 групи таємної польової поліції — есмисара поліції **Меріц**, заступника начальника групи німецької таємної польової поліції м. Харкова — секретаря поліції **Вульф**, чиновника групи таємної польової поліції в м. Харкові — **Рецлав** Рейнгарда, офіцера контррозвідки німецької армії **Лангхельд** Вільгельма, заступника командира роти СС **Ріц** Ганса, за участю зрадника — шофера Харківської «зондеркоманди СД» **Буланова** М., по-звірячому винищили шляхом отруєння окисом вуглецю в «душогубках», розстрілами та повішенням десятки тисяч радянських громадян, в тому числі жінок, стариків, дітей та поранених червоноармійців, які були на лікуванні в госпіталях міста Харкова, а також арештованих, ув'язнених в тюрмах гестапо.

За дорученням Надзвичайної Державної Комісії радянськими органами Харкова і Харківської області була проведена перевірка матеріалів, що надійшли про звірства німецько-фашистських загарбників, в результаті чого було встановлено, що в різних місцях міста Харкова і Харківської області закопані десятки тисяч трупів радянських громадян,

отруєних окисом вуглецю в «душогубках», розстріляних і кинутих в ями гестапівцями.

Медичними експертами — кандидатом медичних наук **Прозоровським**, професором **Смольяніновим**, старшим науковим співробітником **Семєновським** та військлікарями **Притворовим**, **Городниченком** і **Якуша**, в результаті огляду і розтину значної кількості трупів радянських громадян, знайдених у різних місцях міста Харкова та Харківської області, а також вивченням матеріалів, які надійшли в Надзвичайну Державну Комісію про злочинства німецько-фашистських загарбників, установлено, що всі вони німецько-фашистськими катами були убиті шляхом отруєння окисом вуглецю в «душогубках» або розстріляні.

Надзвичайною Державною Комісією всі матеріали про звірства німецько-фашистських загарбників у місті Харкові та Харківській області, які надійшли до неї в різний час, були протягом листопада ц. р. передані Прокуророві Союзу РСР для розслідування і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

СУДОВИЙ ПРОЦЕС

про звiрства нiмецько-фашистських загарбникiв
на територiї м. Харкова i Харкiвської облaстi
в перiод їх тимчасової окупацiї

15 грудня в м. Харкові у Військовому Трибуналі 4-го Українського фронту під головуванням генерал-майора юстиції т. А. Н. Мяснікова і з участю державного обвинувача полковника юстиції т. Н. К. Дунаєва почався розгляд справи про звiрства нiмецько-фашистських загарбникiв на територiї м. Харкова i Харкiвської облaстi в перiод їх тимчасової окупацiї.

У цій справі віддані до суду за обвинуваченням у злочинах, передбачених Указом Президії Верховної Ради СРСР від 19 квітня 1943 р., чиновник 560 групи нiмецької таємної польової поліції старший ефрейтор допоміжної поліції **Рецлав Рейнгарт**, офіцер нiмецької військової контррозвідки **Лангхельд Вільгельм**, заступник командира роти СС «зондеркоманди СД», унтерштурмфюрер СС **Ріц Ганс** і їх підсобник, зрадник Батьківщини **Буланов**, який служив шофером в Харкiвській «зондеркоманді СД».

В судовому засіданні беруть участь судово-медична експертиза у складі головного судово-медичного експерта НКЗ СРСР директора науково-дослідного інституту судової медицини т. **В. І. Прозоровського**, професора кафедри судової медицини 2-го Московського медичного інституту т. **В. М. Смольянінова**, старшого наукового співробітника інституту судової медицини т. **П. С. Семеновського**, головного судово-медичного експерта 2-го Українського фронту майора медичної служби т. **М. П. Притєсрова**, судово-медичного експерта майора медичної служби т. **Г. І. Городниченка** і патолога-анатома майора медичної служби т. **Д. Є. Якуша**.

Обвинувачених захищають за призначенням від суду адвокати тт. **Н. В. Коммодов**, **С. Н. Назначєєв** і **Н. П. Бєлов**.

Вечірнє засідання суду 15 грудня 1943 року

Головуючий генерал-майор юстиції т. **Мясніков** провадить опит підсудних та свідків, попереджаючи свідків про їх обов'язки показувати суду правду. Голова попереджає судово-медичних експертів, що вони повинні представляти суду свої висновки відповідно до своїх спеціаль-

них знань. Присутніх на суді перекладачів голова попереджає про їх обов'язок з абсолютною точністю перекладати всі запитання і відповіді.

Після того, як опит підсудних і свідків закінчився, суд оголошує обвинувальний висновок. Його зачитує секретар суду капітан юстиції т. Кандибін.

Обвинувальний висновок, докладно відтворює страхітливу картину масових убивств та катувань ні в чому невинних радянських людей, які були тисячами знищені німецько-фашистськими катами, що тимчасово окупували місто Харків і Харківську область.

Нижче наводиться текст обвинувального висновку.

ОБВИНУВАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

в справі про звірства німецько-фашистських загарбників в м. Харкові і Харківській області

В міру вигнання німецько-фашистських загарбників з тимчасово окупованої радянської території викриваються все більші і більші злочинства, що їх чинять війська німецької армії.

Після визволення від німецьких фашистів міста Харкова і Харківської області були виявлені численні факти страхітливого винищення німцями мирних радянських громадян, в тому числі жінок, стариків і дітей.

Німецько-фашистські війська, під керівництвом своїх начальників, задушили в спеціально обладнаних «газових машинах» — «душогубках», повісили, розстріляли і замучили багато десятків тисяч радянських людей, пограбували майно державних, господарських, культурних і громадських організацій, спалили і зруйнували цілі міста і тисячі населених пунктів, вигнали в німецьке рабство багато сотень тисяч мирних жителів.

Всі ці злочинства і безчинства є не окремими ізольованими фактами, а лише ланкою у великому ланцюзі злочинів, які творили і творять німецькі загарбники за прямою вказівкою німецького уряду і верховного командування німецької армії.

Ще задовго до війни ватажок німецьких фашистів Гітлер, викладаючи плани поневолення Європи, вказував на необхідність винищення, слов'янських народів — росіян, українців, поляків, чехів та інших.

Найближчий помічник Гітлера — Герінг, реалізуючи настанови свого хазяїна, закликав німців убивати радянських громадян.

Ці людожерські настанови фашистських керівників були і є основою виховання німецької армії, що дало свої криваві плоди.

Для практичного здійснення планів Гітлера по винищенню слов'янських народів німецьке командування в своїх військових школах і училищах запровадило спеціальний курс лекцій на тему про необхідність винищення радянських людей.

Так, обвинувачений в цій справі старший ефрейтор німецької армії **Рецлав Рейнгард**, який закінчив навчання в окремому батальйоні «Альтенбург», на слідстві показав:

«На курсах навіть було організовано кілька лекцій керівних чиновників ГФП (німецької таємної польової поліції), які прямо вказували на те, що народи Радянського Союзу, і особливо російської національності, є неповноцінні і повинні бути в переважній більшості винищені, а в незначній своїй частині використані німецькими поміщиками як раби.

Ці вказівки виходили з політики німецького уряду по відношенню до народів окупованих територій і, треба визнати, що в практичній роботі кожним військовослужбовцем німецької армії, в тому числі і мною, неухильно виконувались». (т. II, а. с. 67).

Коли почалася війна з СРСР, ці настанови німецькі війська почали запроваджувати в життя у тимчасово окупованих районах Радянського Союзу.

Вдершись на територію нашої Батьківщини і зустрівши повсюдний опір радянського народу, німецько-фашистські армії і німецькі каральні органи почали широко застосовувати розбій і вбивства ні в чому невинних радянських людей.

Взятий в полон частинами Червоної Армії оберштурмбаннфюрер **Хейніш Георг** — колишній заступник начальника штабу Гесса, який посідав на тимчасово окупованій радянській території пост окружного комісара міста Мелітополя, член націонал-соціалістської партії з 1923 року, на допиті показав:

«В середині серпня 1943 року в одному з селищ, поблизу міста Ровно, відбулася конференція 28-ми окружних комісарів України.

Роботою конференції керував імперський комісар України — **Бох**.

З доповідей окружних комісарів випливало, що населення чинить опір примусовій мобілізації на роботу в Німеччину.

У зв'язку з цим **Бох** говорив про необхідність посилити заходи проти населення і не зупинятися перед тим, щоб винищити ще кілька тисяч чоловік.

Зокрема він заявив, що прийняв рішення відправити на роботу в Німеччину максимальну кількість працездатних жителів районів Північної України, а решту населення цих районів повністю знищити, бо в цих районах діяло кілька невлених партизанських загонів, а раніш застосовувані до мирного населення

репресивні заходи—спалення сіл, масові розстріли і винищення жителів цих районів, за словами Коха, задовільних наслідків не дали.

Винищення найбільшої кількості громадян Радянської Росії може піти тільки на користь Німеччині, бо це послаблює Росію.

Останні слова Коха відображають лінію Гітлера і його ставки. Особливо безсоромно німецьке командування провадить цю лінію під час відступу, коли робляться максимально повні руйнування всіх населених пунктів і примусова евакуація місцевого населення.

Того, хто відмовляється евакуюватися, розстрілюють на місці.

Діти, старики, а також жінки, яких німці витаняють, — гинуть від голоду, бо їм ніхто не постачає продовольства, від хвороб і злигоднів.

Ясно, що такого роду заходи не мають іншого змісту, крім винищення максимальної кількості радянських людей з тим, щоб більшовики не одержали робочої сили і поповнень в армію».
(т. III, а. с. 9—10).

Таким чином, звіряче винищення радянських людей шляхом умертвіння їх в «газових автомобілях» — «душогубках», розстрілів і побиття, насильств і грабунків, що їх чинили німецькі війська в місті Харкові і Харківській області, є виконанням страхітливих планів правлячої кліки фашистської Німеччини по винищенню радянського народу.

Слідством встановлено, що звірства, насильства і грабунки в місті Харкові і Харківській області під час їх окупації німцями чинили офіцери і солдати німецької армії і зокрема:

дивізії СС «Адольф Гітлер», під командуванням обергрупенфюрера військ СС **Дітріх**;

дивізії СС «Мертва голова», якою командував групенфюрер військ СС **Сімон**;

німецькі каральні органи:

Харківська «зондеркоманда СД», на чолі з її начальником штурмбаннфюрером **Ханебіттер**;

група німецької таємної польової поліції м. Харкова, очолювана комісаром поліції **Нархан** і його заступником — секретарем поліції **Вульф**;
560 група ГФП при штабі 6-ї німецької армії — комісар поліції **Меріц**;

притягнені в цій справі, як обвинувачені:

Рецлав Рейнгард, чиновник 560 групи німецької таємної польової поліції;

Лангхельд Вільгельм — капітан німецької військової контррозвідки;

Ріц Ганс — заступник командира роти СС «зондеркоманди СД»;

підсобилик німців, зрадник Батьківщини:

Буланов Михайло — шофер Харківської «зондеркоманди СД».

Попереднім слідством встановлена система:

задушення — окисом вуглецю в спеціально обладнаних автомашинах «душогубках» багатьох тисяч радянських людей;
звірчої розправи над мирними радянськими громадянами і знищення міст і населених пунктів тимчасово окупованої території;
масового винищення стариків, жінок і малолітніх дітей;
розстрілів, спалення і знущань з радянських поранених і військово-полонених.

Все це є кричущим порушенням правил провадження війни, встановлених міжнародними Конвенціями, і загальноприйнятих правових норм.

I.

Судовим слідством у справі про звірства німецьких окупантів у місті Краснодарі, проведеним у липні 1943 року, було встановлено існування спеціально обладнаних автомашин, що звуться «душогубками», в яких німецькі каральні органи умиротворяли мирних радянських громадян окисом вуглецю.

Судово-медична експертиза, що провадила екстумацію і дослідження трупів, виявлених у протитанковому рові поблизу міста Краснодара, в своєму висновку від 29 червня 1943 року констатувала:

«На підставі судово-медичних даних — рожевої, рожевочервоної і яскравочервоної оболонки шкряваних покривів, слизової губ, скелетних м'язів, зовнішньої оболонки серця, черевини, зовнішньої оболонки кишечника, слизової оболонки шлунку, поверхні розрізів нирок і в деяких випадках інших внутрішніх органів (наприклад, легень, серця), —

судово-хімічних і спектроскопічних досліджень крові, кров'янистої рідини і шматочків органів, вилятих з трупів під час судово-медичних досліджень, встановлено, що причиною смерті в 523 випадках (із екегумірованих 623 трупів) було отруєння окисом вуглецю». (т. IV, а. с. 77—78).

Як встановило слідство, такі ж «газові автомобілі», що дістали назву «душогубки», німці застосовували для умиротворення мирних радянських громадян, крім Краснодара, також і в місті Харкові.

Машини ці, як свідчать обвинувачені німці, пригнани в цій справі, а також і свідки, які були очевидцями злочинів, що їх творили німці, — являють собою крихітні, великих розмірів автомашини темно-сірого кольору, з дизельмотором.

Всередині ці автомашини оббиті оцинкованим залізом і в задній частині кузова мають дві двойчаті, що герметично зачиняються, дверці. Підлога кузова обладнана дерев'яною решіткою, під якою проходить труба з отворами, що з'єднується з вихлопною трубою мотора.

Відпрацьовані гази дизельмотора, що містять у собі окис вуглецю високої концентрації, надходять у кузов автомашини, викликаючи швидке отруєння і смерть від задушення зачинених у машині людей.

Обвинувачений в цій справі старший ефрейтор німецької армії **Рейнгард**, чиновник групи німецької таємної польової поліції в місті Харкові, який брав безпосередню участь в у смертвінні радянських людей з допомогою «газових автомобілів» — «душогубок», — показав:

«Масові страти шляхом повішення і розстрілів здавалися для німецького командування надто клочитливими і повільними заходами для досягнення поставлених перед каральними органами завдань, через те доводилося задумуватися над застосуванням простіших способів винищення населення і, треба сказати, що вони були знайдені.

Прийшовши якось в перших числах березня 1942 року в тюрму, я звернув увагу на групу поліцаїв, які стовпилися коло великої автомашини темносірого кольору, що стояла в дворі біля самого входу в тюрму, з відчиненими ззаду дверцями.

Нобачивши серед поліцаїв, що стовпилися, свого знайомого співробітника СД Камінського (німець з Берліна, який служив до війни в загоні СС), я запитав у нього, що це за машина і для якої мети вона призначена.

Камінський розповів, що це «газовий автомобіль» і призначений для у смертвіння людей.

Згодом мені багато разів доводилося спостерігати роботу цієї машини і кілька разів брати безпосередню участь у навантаженні в неї заарештованих, утримуваних в Харківській тюрмі. При цьому я переконався, що «газовий автомобіль» цілком відповідає своєму призначенню». (т. II, а. с. 68—69).

Застосування німцями для винищення радянських громадян «газових автомобілів» — «душогубок» підтверджують також притягнені в цій справі, як обвинувачені, німці: унтерштурмфюрер **Ріц Ганс**, заступник командира роти СС, капітан німецької армії **Лангхельд Вільгельм** — офіцер військової контррозвідки, зрадник Батьківщини **Буланов Михайло** — шофер Харківської «зондеркоманди СД», а також свідки: німці оберштурмбаннфюрер **Хейніш** — окружний комісар міста Медітополя, **Кош Карл** — інженер роти 79 німецької піхотної дивізії і **Бойко Іван** — шофер Харківської «зондеркоманди СД».

Свідок оберштурмбаннфюрер **Хейніш** показав:

«В СД (служба безпеки) був виготовлений так званий «газовий автомобіль». Зовнішнім виглядом він майже нічим не відрізнявся від звичайного тюремного автомобіля, але його кузов зачиняється герметично і вихлопні гази від мотора по спеціальній трубці спрямовуються в кузов. В цю машину вміщується кілька десятків чоловік. Їм, звичайно, оголошують, що вони відправляються в іншу тюрму або табір.

Коли автомобіль рушає, гази спрямовуються в кузов, і люди, що там знаходяться, задихаються». (т. III, а. с. 4).

Даючи зізнання про застосування німцями цього страшного знаряддя смерті, самі ж німці — обвинувачені в цій справі, мають страхітливі картини підготовки до умиротворення і насильства над радянськими промисловцями під час вантаження їх в «газові автомобілі» — «душогубки».

Той же обвинувачений ст. ефрейтор німецької армії **Рецлав** показав:

«Коли доходила черга до посадки в машину жінок, — це були найстрашніші картини. Всі без винятку жінки, не кажучи вже про дітей, ридали, падали на коліна, благали змилосердитись над ними. Плач жінок змішувався з плачем дітей, які зверталися до нас, до безпосередніх учасників і виконавців цих злочинств, з просьбами про пощаду. Але у відповідь на це доставляли стусани, удари прикладами по шиї і рукоятками пістолетів.

В таких випадках я, а разом зі мною й інші чиновники ГФП і СД, скручували жінкам руки і вихали їх у машину.

З дітьми справа стояла ще простіше. Їх хапали за руки, а часто і за ноги і з розмаху кидали в кузов машини.

Такі дії викликали прокляття на адресу німців. І похвир'я сповнювалось відчайдушними криками, благанням про допомогу і пощаду.

Мені пригадується такий факт, коли жінка, на очах якої офіцер СД кинув у кузов машини її дитину, — накинулася на офіцера, вцепилася руками йому в обличчя і подряпала його до крові.

В більшості випадків з такими непокірними заарештованими розправлялись просто: їх тут же пристреливали, а потім кидали в машину». (т. II, а. с. 94—95).

Свідок **Бойко** Іван Семенович, що працював шофером в Харківській «зондеркоманді СД» і став в наслідок цього очевидцем багатьох злочинств німецьких фашистів, показав:

«Хворі, зрозумівши, що вони обдурені і що їм готують загин, при посадці в машину чинили опір, але гестапівці затягали людей в «газаван» ударами прикладів і палиць, змушували здоровіших втягувати в машину тих, хто не міг пересуватися самотійно.

В кузові машини лунали крики про допомогу і ридання жінок.

Коли в «газаван» було навантажено коло 50 чоловік хворих і обслуговного персоналу, двері машини зачинили, і вона попрямувала за місто». (т. III, а. с. 87).

Свідок **Подкопай** Уляна Микитівна, що проживає в місті Харкові, по Рибній вулиці, де містився гараж гестапо, в якому стояли «душогубки», показала:

«Серед заарештованих були чоловіки, жінки і діти, яких гестапівці стусанами і прикладами затягали в машину. У багатьох

на обличчях були синяки і криваві садна, одяг подертий. Жінки і діти плакали, але гестапівці їх хапали і силоміць вивозували в машину. Коли автомашина була вкрай набита людьми і її хотіли вже зачинити, два гестапівці ввели на подвір'я заплакану жінку з двома дівчатками років 8 і 10.

Одна з дівчаток, не розуміючи, що діється, кваплячись, почала кричати: «Мамо, йди швидше, а то машина піде без нас».

Підійшовши до машини, жінка, почувши з неї крики і стогони, заплакала ще сильніше і зупинилась, але її силою штовхнули в кузов.

Одна з дівчаток в цей час теж заплакала і почала кричати: «Мамо, мамо».

Гестапівці, що стояли поруч, схопили обох дівчаток і вкинули в машину до матері, що збожеволіла від страху. Слідом за цим двері машини зачинились, і вона виїхала з двору «тюрми» (т. III, а. с. 182).

Слідством також встановлено, що німецькі загарбники трупи радянських людей, після умиротворення їх в «душогубках», вивозили на околицю міста Харкова, де викидали в порожні бараки та інші напівзруйновані будівлі, обливали бензином і потім спалювали.

Обвинувачений старший ефрейтор німецької армії **Рецлав** в цьому питанні показав:

«В кінці березня 1942 року я брав участь у вантаженні людей в «газовий автомобіль» і потім одержав наказ Ханебінтер супроводжувати машини до місця розвантаження. Проїхавши через місто, ми досягли бараків Харківського тракторного заводу і там зупинилися. При цьому начальник команди ОД Ханебінтер наказав солдатам «зондеркоманди», що були з нами, розвантажувати трупи і складати їх в коридор одного з бараків, в якому, як я бачив своїми очима, вже була велика кількість трупів, привезених, очевидно, раніше.

Коли розвантаження було закінчено, Ханебінтер дав команду відвести всі машини в бік, за винятком однієї вантажної машини, на якій їхала група солдатів «зондеркоманди».

З цієї вантажної машини, за вказівкою Ханебінтер, солдати взяли кілька банок з бензином, пішли всередину бараку, облили всі викинуті туди трупи, потім облили деякі місця бараку знадвору і підпалили його». (т. II, а. с. 95—96).

Факти спалення німцями трупів людей, умиротворених з допомогою «газового автомобіля» — «душогубки», в бараках Харківського тракторного заводу, крім обвинуваченого **Рецлава**, підтверджуються свідченнями свідка **Серікова** Даміла Олександровича, **Різвана** Порфирія Йосиповича і висновком судово-медичної експертизи, що робила ексгумацію і дослідження трупів, знайдених на території міста Харкова і його околиць.

Дослідивши обставини спалення трупів в бараках Харківського тракторного заводу і останки тіл та кісток, витягнутих при розкопуванні на місці спалення бараків,—судово-медична експертиза в своєму висновку від 15 вересня 1943 року констатує:

«При огляді території кількох бараків ХТЗ, що згоріли, виявлено значне число обгорілих людських кісток і цілих черепів без механічних пошкоджень.

При розкопуванні одної з кількох щілин (укриттів) біля одного бараку, що згорів, серед попелу, землі і сміття також були знайдені обгорілі людські кістки (ключиці, ребра, хребці) і цілі черепи без механічних пошкоджень.

Крім того, також були знайдені обгорілі шматки одягу, ложки, казанки, металевий замок від жіночої сумочки і т. п.».

Побоюючись відповідальності за вчинювані страхітливі злочини і винищення радянських людей з допомогою спеціально обладнаних автомашин, німецькі фашисти останнім часом почали вживати заходів до того, щоб приховати застосування ними цього знаряддя смерті.

Оберштурмбанфіюрер Хейніш на допиті показав, що в липні 1943 року на закритій нараді 5 окружних комісарів Тавричеської області виступив начальник СД і гестапо по Криму і Таврії генерал-лейтенант поліції фон-Альвенслебен, який заявив, що Гітлер вкрай незадоволений балакучістю осіб, яким так чи інакше стало відомо про існування «газового автомобіля». В наслідок цієї балакучості, заявив фон-Альвенслебен, а також в наслідок безтурботності окремих керівників СД і гестапо матеріали про «газовий автомобіль» потрапили до рук росіян.

У зв'язку з цим, як заявив Хейніш, фон-Альвенслебен передав їм розпорядження Гітлера про необхідні заходи до припинення подібного роду балакучості і до посилення конспірації при використанні «газового автомобіля». - (т. III, а. с. 5).

II.

✓ Прагнучи винищити якнайбільше мирних радянських громадян, німецькі загарбники, крім винищення людей з допомогою «газових автомобілів» — «душегубок», вдавалися до масових розстрілів, шибениць, тортур і катувань радянських людей.

В наслідок систематичних облаві і масових арештів мирних радянських громадян, як показали обвинувачені в цій справі — Рецлав, Рін, Лангхельд і зрадник Батьківщини Буланов, тюрми гестапо й інших німецьких каральних органів були переповнені ні в чому невинними радянськими людьми.

Чинівники фашистських каральних органів на допитах кожного арештованого, незалежно від наявності на нього матеріалів, піддавали нелюдським катуванням і биттю шомполами, гумовими дубинками, нагайками і палицями, домагаючись, таким чином, від них «зізнань».

При чому, багатьох з них били так, що вони вмирали тут же на допитах.

Особливо страхітливе видовище являла розправа німецьких недолужків з радянськими дітьми і підлітками. Непоодинокі випадки, коли малолітніх дітей німці живими кидали в ями і закопували.

В місті Харкові, за розпорядженням гестапо, багатьох мирних радянських громадян було переселено з міських квартир в спеціально відведені бараки, розташовані на території робітничого містечка Харківського тракторного заводу.

Під час переселення з міських квартир в цей робітничий виселок, як показав обвинувачений Буланов, німецькі солдати і співробітники гестапо піддавали радянських громадян неодноразовим пограбуванням і знущанням.

Після того, як усі переселявані були кинуті в бараки, німці почали формувати партії по 200—300 чоловік в кожній, куди входили також і підлітки, діти та старики, а потім, під виглядом відправки їх у глибокий тил, виводили в балку, розташовану за 4—5 кілометрів від робітничого містечка Харківського тракторного заводу, де і розстрілювали їх біля задалегідь приготовлених великих ям.

В грудні 1941 року гестапівці розстріляли 900 радянських громадян, що перебували на лікуванні в Харківській лікарні, серед яких було багато дітей і стариків. Розстріл їх був здійснений за 4—5 кілометрів від міста Харкова, недалеко від дороги, що йде на Чугув. Трупами були наповнені дві великих ями, що їх задалегідь підготували для цієї мети. Обвинувачений Буланов, учасник цих розстрілів, показав:

«Мені було запропоновано на тритонній автомашині виїхати до лікарні, розташованої на околиці міста Харкова. Там вже були й інші машини. Як тільки я поставив свою машину біля самого парадного входу одного з корпусів лікарні, гестапівці почали виводити хворих в самій близьнї і вантажити їх в кузов машини. В кожну машину вміщувалось до 40 чоловік.

Навантаживши свою машину, я відвіз їх до місця розстрілу, яке було оточене гестапівцями.

Там хворих з машини витягали і ставили біля ями. На місці розвантаження чулися відчайдушний плач, зойки дорослих і дітей, хворі, благаючи, просили пощади, однак гестапівці не звертали на це уваги, розстрілювали всіх, звальюючи їх потім в яму.

Наскільки я пам'ятаю, винятковим звірством відзначалися — перекладач гестапо Берг Гамс і медфельдшер Алекс. Тих, що чинили опір, обидва вони ударами збивали з ніг, скидали в яму, а потім розстрілювали.

Я бачив, як деякі з тих, що чинили опір, скинуті в яму, будучи тільки пораненими, скривавлені намагалися підвестися. Їх знову збивали з ніг, а потім, за наказом учасників цього зло-

чинства — шефа гестапо і перекладача Берг Гамса, закопували ще живими.

Серед закопаних в ямах живими було багато підлітків і дітей».
(т. II, а. с. 255—256).

Лісопарк, розташований в районі виселку «Сокольники», на околиці міста Харкова, вкритий густою сіткою мотил, в яких закопані жертви німецько-фашистського терору.

Описуючи страхітливі картини розстрілів радянських людей в лісо-парку, свідки **Беспалов** Олександр Пилипович і **Даниленко** Одарка Васи-лівна, що проживають у виселку «Сокольники» і мимоволі були очевид-цями німецьких злочинств, показали, що протягом 1942—1943 рр. ні-мецькі фашисти майже щоденно на кількох машинах доставляли в лісо-парк приречених на смерть людей, де з них знущалися, мучили і роз-стрілювали їх. Деякі з ув'язнених кидалися на гімців, але їх зби-вали з ніг, кололи штиками, били ногами і прикладами гвинтівок.

По лісу лунали відчайдушні крики і стогони вмираючих людей. Видно було, як окремі люди корчилились в передсмертних судорогах і в такому стані німецькі кати скидали їх в ями.

Картину однієї з таких звірячих розправ свідок **Беспалов** змалював так:

«В кінці червня минулого року я особисто бачив, як в лісо-парк було привезено на 10—12 вантажних автомашинах до 300 дівчат і жінок.

Нешасні з жахом кидалися з сторони в сторону, плакали, рвали на собі волосся і одяг, багато непритомніло, але німецькі фашисти не звертали на це уваги. Стусанами, ударами прикладів і палиць змушували їх підвестися, а з тих, хто не підводився, кати самі зривали одяг і кидали в ями. Кілька дівчат, з якими були діти, намагалися втекти, але були убиті.

Я бачив, як після автоматної черги деякі жінки, хитаючись і розмахуючи безпорадно руками, з відчайдушними криками йшли назустріч німцям, що стояли. В цей час німці їх розстрілювали з пістолетів... Збожеволілі від страху й горя матері, притискуючи до грудей дітей, з страшними зойками бігали по галявині, шу-каючи порятунку.

Гестапівці виривали у них дітей, хапали їх за ноги або за руки і кидали живими в яму, а коли матері бігли за ними до ями, то їх розстрілювали». (т. III, а. с. 162—163).

Підтверджуючи факти масового розстрілу радянських людей в лісо-парку, свідок **Даниленко** показала:

«В кінці січня 1943 року на цьому ж місці німці протягом двох днів знову розстрілювали радянських громадян. В ці страшні два дні в лісі було чути стрілянину і неймовірні крики людей, чути було чоловічі, жіночі і дитячі голоси.

Навесні 1943 року, коли сніг розтанув і земля, якою були засипані ями, осіла, я разом з іншими жителями ходила засипати ями. Коли я прийшла до місця, де були розстріляні наші радянські громадяни, то побачила, що обидві ями були набиті трупами розстріляних. Слід невеликого шару землі було видно голі людські руки і ноги, що стирчали». (т. III, а. с. 152).

III.

Міжнародні правові норми забороняють жорстоке поводження з військовополоненими.

Військовополонені — поранені і хворі, згідно з цим міжнародним положенням, мають користуватися захистом з боку воюючого, під владою якого вони опиняються.

Однак, зневажаючи всілякі міжнародні правові норми, німецько-фашистські головорізи систематично знищували і знищують радянських поранених військовополонених.

Більш того, в табори військовополонених німецьке військове командування вміщує мирних радянських громадян, захоплених на тимчасово окупованій території Радянського Союзу, розглядаючи їх як військовополонених.

Так, свідок фельдфебель німецької армії Янчі Гейнц, співробітник при офіцері контррозвідки в таборі військовополонених, що має назву «Дулаг-231», показав:

«Крім радянських військовослужбовців в німецькому таборі військовополонених «Дулаг-231» перебували також мирні громадяни, захоплені на окупованій території Радянського Союзу і розцінювані німецьким командуванням як військовополонені. Серед цих мирних жителів були старики, жінки і діти.

Мені відомо, що полонені з мирного цивільного населення окупованих німецькими військами радянських областей були не тільки в нашому таборі, але і в інших німецьких таборах, іменованих офіційно таборами для військовополонених.

Мирних радянських громадян ув'язнюють в таборах військовополонених під виглядом евакуації населення, в інших випадках під виглядом набору робочої сили для відправки в Німеччину і, нарешті, з метою ізоляції небажаного елемента, в тому числі дітей і підлітків, як потенціальних бійців антинімецьких формувань». (т. III, а. с. 38—39).

З метою винищення радянських військовополонених, хворих, поранених і цивільного населення, німці створили нестерпні умови утримування хворих і поранених в госпіталях, військовополонених і мирних громадян в таборах. Їх морили голодом, медичної допомоги не подавали і надмірною скупченістю і відсутністю елементарних санітарних умов

викликали серед них масові епідемічні захворювання, що призводили до великої смертності.

Безпричинно і шляхом штучного створення «матеріалів обвинувачень» німці розстрілювали і живцем спалювали поранених і військовополонених, перед цим піддаючи їх катуванням і знущанням, аж до нацьковування на них собак.

Всі ці злочинства німців знаходять своє підтвердження в зізнаннях обвинувачених **Ріца**, **Лангхельда** і свідків: німця **Янчі** Гейнца, професора **Наткова** **Є. С.**, лікаря **Джінчвіладзе** **Г. З.**, медичної сестри **Сокольської** **В. А.**, **Козлової** **М. О.** та інших, а також актами судово-медичної експертизи.

Про нелюдські муки радянських військовополонених і мирних громадян в німецьких таборах дав зізнання і обвинувачений в цій справі капітан німецької армії **Лангхельд**, що був безпосереднім учасником всіх цих убивств і знущань.

Лангхельд показав:

«Звірства, які чинили німецькі офіцери та солдати, і я в тому числі, над російськими людьми шляхом винищення голодною смертю, фізичними побиттями виснажених людей, розстрілами, цькуванням собаками та ін., відповідали настановам німецького уряду щодо російських людей...

За моїм наказом людей розстрілювали пераз.

Так, наприклад, в травні — червні 1942 року в Деркачах, поблизу Харкова, за моїм наказом була розстріляна група російських військовополонених приблизно в 20 чоловік, за обвинуваченням у зв'язках з місцевим населенням... Я повинен заявити, що обвинувачення в даному випадку було спровоковане, бо насправді люди були просто винищені за те, що вони росіяни.

Другий випадок розстрілу групи російських офіцерів був на збірно-пересильному пункті військовополонених, восени 1941 року. Вибравши 10 російських середніх офіцерів, я наказав солдатам на очах у всіх військовополонених розстріляти їх з автоматів.

Трупи розстріляних були скинуті в заздалегідь підготовлені ями.

Як правило, росіяни не видавали воєнних секретів, за що я бив військовополонених палицею завтовшки 4 — 5 сантиметрів, після чого допитуваних нерідко з мого кабінету доводилось виносити. Биття військовополонених практикувалось в усіх частинах німецької армії.

...На натовп змучених і голодних людей під час роздачі мізерної їжі конвойні солдати нацьковували собак.

Собаки вривалися в натовп, рвали на шматки одяг і тіла полонених, збивали окремих з них на землю і тягали, терзаючи їх, по землі. Деяких розтерзаних і напівживих військовополонених і цивільних осіб солдати пристрелювали і наказували вики-

нути за огорожу, щоб не возитися з їх лікуванням». (т. II, а. с. 194—195, 211).

В березні 1943 року німці розстріляли і спалили захоплених ними в полон 800 поранених бійців і офіцерів Червоної Армії, які перебували на лікуванні в 1-му армійському сортувальному госпіталі 69-ї армії, що був розташований в місті Харкові по вулиці Трінклера.

Описуючи обставини цього злочинства німецько-фашистських загарбників, свідки професор Катков, лікар Джінчвіладзе і медсестра Сокольська, які працювали в той час в госпіталі, показали, що 13 березня 1943 року до госпіталю під'їхали 3 автомашини з есесівцями дивізії «Адольф Гітлер», які зачинили двері, що вели у 8-й корпус, і кинули в нього запалювальний снаряд. Корпус зайнявся. Рятуючись від смерті, поранені, що були в корпусі, викидалися з вікон палаючого будинку, але їх тут же розстрілювали есесівці з автоматів.

На другий день група есесівців в кількості 9 чоловік знову з'явилася в цей госпіталь і, вигнавши з палати медперсонал, розстріляла решту поранених, що перебували в інших корпусах госпіталю.

Свідок **Козлова Марія Олександрівна**, чоловіка якої було по-звірячому убито під час цієї кривавої розправи гітлерівців, показала:

«Перебуваючи в діючій Червоній Армії, мій чоловік був поранений і вміщений на лікування в 1-й армійський госпіталь, що був в той час у місті Харкові.

15 березня я вирішила віднести йому передачу. Підійшовши до місця розташування госпіталю, я не могла відразу пізнати, що це той самий госпіталь, в якому перебуває на лікуванні мій чоловік.

Страхітлива картина постала перед моїми очима: скрізь і всюди купи руїн, по всій території валялись трупи спалених і по-звірячому замучених радянських громадян. Бачачи страхітливі злочинства, я, не тямлячи себе, побігла до вицілілого від воєни 4-го корпусу. Жак охопив мене, коли я ввійшла в першу палату. Гори трупів, понівечених до невпізнання, валялися в ній. В безтямі я підбігла до ліжка чоловіка. Воно було порожнє і залите кров'ю. При цьому труп свого чоловіка, спотворений і скривавлений, я побачила на підлозі між ліжками. Голова була пробита, одне око виколоте, руки поламані, з зяючих ран ще точилася кров».

(т. III, а. с. 146—147).

Таким чином, матеріалами слідства — зізнаннями обвинувачених, свідків, а також актами судово-медичної експертизи встановлено, що німецько-фашистські загарбники за період тимчасової окупації міста Харкова і Харківської області умертвили в «газових автомобілях» — «душегубках» і повісили, розстріляли та замучили в катівнях гестапо понад 30.000 радянських громадян.

IV.

Таким чином, встановлено, що всю повноту відповідальності за масові вбивства і злочинства, вчинені німецько-фашистськими загарбниками в період тимчасової окупації міста Харкова і Харківської області, за катування і масове винищення мирних жителів, за розстріли і умищення шляхом задушення окисом вуглецю в спеціально обладнаних автомашинах «душогубках», за спалення й інші види винищення ні в чому невинних радянських людей, в тому числі жінок, стариків і дітей, — несуть керівники розбійницького фашистського уряду Німеччини і верховного командування німецької армії.

Встановлено також, що в злочинах, які стали об'єктом розслідування в цій справі і конкретно викладені вище, брали безпосередню участь нижчеперелічені командири і начальники німецьких військових, поліцейських і каральних організацій:

1. Командир дивізії СС—«Адольф-Гітлер», обергруппенфюрер Дітріх;
2. Командир дивізії СС—«Мертва голова», группенфюрер військ СС Сімон;
3. Начальник Харківської «зондеркоманди СД» штурмбаннфюрер Ханебінтер;
4. Начальник групи німецької таємної польової поліції міста Харкова — комісар поліції Кархан;
5. Начальник 560 групи ГФП при штабі 6-ої німецької армії — комісар поліції Меріц;
6. Заст. начальника групи німецької таємної польової поліції міста Харкова — секретар поліції Вульф.

Винність всіх вищеназваних осіб у вчинених ними злочинних діях повністю доведена проведенням розслідуванням, в силу чого всі вони підлягають кримінальній відповідальності за злочини, вчинені ними щодо радянських громадян на радянській території, у відповідності з кримінальним законодавством Союзу РСР.

Поряд з ними винними в усіх цих звірячих злочинствах є учасники злочину, притягнені як обвинувачені в цій справі співробітники військових, поліцейських, розвідувальних і каральних органів німецької армії — Рецлав Рейнгард, Ріц Ганс, Лангхельд Вільгельм, а також їх підсобики, зрадник Батьківщини Буланов Михайло.

Конкретна злочинна діяльність названих осіб виявилась в нижченаведеному:

РЕЦЛАВ Рейнгард, будучи чиновником німецької таємної польової поліції в Харкові, провадив слідство в справах ряду заарештованих радянських громадян, домагаючись від них зізнань шляхом нечеловічких тортур та катувань і фальсифікуючи щодо них явно штучні обвинувачення.

Склав явно вигадані висновки про те, що трое заарештованих, нібито, зізнались в антинімецькій діяльності, і навмисне вписав в ці

висновки 25 чоловік робітників Харківського тракторного заводу і Харківської міської електростанції.

На підставі його висновків цих робітників було заарештовано і згодом з них 15 чоловік було розстріляно, а 10 убито з допомогою «душогубки».

Неодноразово особисто навантажував в «душогубку» радянських громадян, убивши таким чином ще до 40 чоловік.

Супроводжуючи «душогубку» до місця розвантаження на територію Харківського тракторного заводу, брав безпосередню участь в спаленні трупів задушених.

Ріц Ганс, будучи заступником командира роти СС при Харківській «зондеркоманді СД», брав участь в тортурах і розстрілах мирних радянських громадян.

В червні 1943 року брав участь у масовому розстрілі ні в чому невинних радянських громадян в районі села Подворки, поблизу Харкова.

Брав участь у допитах заарештованих «зондеркомандою СД».

Особисто бив їх пошполами і гумовими палицями, домагаючись одержати від них явно вигадані зізнання про нібито проваджувану ними антинімецьку діяльність.

ЛАНГХЕЛЬД Вільгельм, будучи офіцером військової контррозвідки, брав безпосередню участь в розстрілах і звірствах, що чинилися над військовополоненими і мирним населенням.

Допитував військовополонених шляхом тортур і провокацій, домагався від них явно вигаданих зізнань.

Сфальсифікував ряд штучних справ проти радянських громадян, за якими було розстріляно до 100 чоловік.

БУЛАНОВ Михайло Петрович, зрадивши Батьківщину, перейшов на сторону німців і поступив до них на службу на посаду шофера Харківського відділку гестапо.

Брав участь у винищенні радянських людей шляхом їх задушення в «душогубці».

Вивозив на розстріл мирних радянських громадян.

Брав особисту участь у розстрілі групи дітей в кількості 60 чоловік.

Всі обвинувачені, притягнені в цій справі, а саме: **Рецлав Р., Ріц Г., Лангхельд В. і Буланов М. П.** визнали себе винними у пред'явленому їм обвинуваченні і дали докладні зізнання про свою злочинну діяльність.

На підставі викладеного обвинувачуються:

Рецлав Рейнгард, 1907 року народження, уродженець м. Берліна, з середньою освітою, чиновник німецької таємної польової поліції міста Харкова, старший ефрейтор допоміжної поліції.

Ріц Ганс, 1919 року народження, уродженець м. Марієнверден (Німеччина), німець, з вищою освітою, член націонал-соці-

літської партії з 1937 року, заст. командира роти СС, унтер-штурмфюрер СС.

Лангхельд Вільгельм, 1891 року народження, уродженець м. Франкфурт на Майні, німець, член націонал-соціалістської партії з 1933 року, офіцер військової контррозвідки німецької армії, капітан, — в тому, що,

будучи військовослужбовцями німецької армії, в 1941 — 1943 рр. брали безпосередню участь в масовому і звірячому винищенні мирних радянських людей шляхом застосування спеціально обладнаних автомашин, що зветься «душогубками», а також у тому, що особисто брали участь у масових розстрілах, повішенні, спаленні, грабунках і знущаннях з радянських людей, —

тобто в злочинах, передбачених Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР від 19 квітня 1943 року.

Буланов Михайло Петрович, 1917 року народження, уродженець станції Джанібек, Казахської РСР, росіянин, безпартійний, — в тому, що,

зрадивши Батьківщину, добровільно перейшов на сторону німців і поступив на службу в німецькі каральні органи.

Разом з німцями брав безпосередню участь в масовому винищенні радянських людей шляхом задушення їх в «душогубках».

Особисто розстрілював мирних радянських громадян, в тому числі стариків, жінок і дітей, —

тобто в злочинах, передбачених Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР від 19 квітня 1943 року.

В наслідок викладеного, перелічені вище особи підлягають суду Військового Трибуналу.

Обвинувальний висновок складений 11 грудня 1943 р.

Після оголошення на суді обвинувального висновку, який весь зал слухає з напруженою увагою, і перекладу цього обвинувального висновку на німецьку мову для групи обвинувачених-німців суд розпочинає допит обвинувачених.

Першим допитується підсудний Вільгельм Лангхельд — капітан німецької контррозвідки. Він визнає, що був безпосереднім учасником масових розстрілів радянських людей. Недарма він вважався зразковим служачою і дістав від свого командування три нагороди. Відповідаючи на запитання прокурора, Лангхельд розповідає про те, як в таборах для військовополонених гітлерівці фабрикували фальшиві обвинувачення, на підставі яких розстрілювали ні в чому неповинних людей.

— Моє безпосереднє начальство, — дає зізнання він, — майор Люляй зробив мені зауваження, чому у мене мало розстрілів. Я попро-

сив вибачення, сказав, що недавно в цьому таборі і ще не мав можливості себе проявити.

Прокурор. — А ви не пробували доводити майорові, що військовополонені не зробили ніяких злочинів?

Лангхельд. — Так, я знав, що нема злочинів і справ, але зауваження майора сприйняв, як наказ створити їх; якщо нема, то вигадати. Я дав наказ привести до мене одного з найбільш виснажених полонених, гадаючи, що від нього мені вдасться легше дістати потрібні зізнання.

Прокурор. — Тобто вигадані?

Лангхельд. — Так, звісно, вигадані, спровоковані. Коли до мене привели полоненого, я спитав, чи відомо йому, хто в таборі збирається втекти, і пообіцяв при цьому поліпшити його харчування. Полонений відмовився назвати мені хоча б одне прізвище, сказавши, що він про такі випадки не знає. Але через те, що я все таки повинен був виконати наказ майора, то наказав кинути полоненого на землю і бив його палицями, поки він знепритомнів. Потім я склав протокол, стусанами підняв непритомного полоненого і спробував примусити його підписати протокол. Він знову відмовився.

Прокурор. — Хто ж все таки підписав протокол?

Лангхельд. — Перекладач.

Прокурор. — Отже, цей протокол був фальшивий?

Лангхельд. — Так.

Прокурор. — Що ж в ньому було записано?

Лангхельд. — Ми написали, що 20 військовополонених нібито збираються втекти. Прізвища назвали цілком довільно. Я просто вибрав їх з табірної списку. На другий день протокол доповіли майору, він дав розпорядження всіх розстріляти. Це розпорядження було виконано.

Прокурор. — Таким чином, були розстріляні ні в чому невинні люди?

Лангхельд. — Так.

З дальших зізнань підсудного з'ясовується, що подібна практика у Лангхельда та інших німецьких офіцерів була системою. Підсудний показує про другий такий самий випадок. На цей раз його жертвою були шість жінок в чому невинних українських жінок. Це були селянки найближчих сіл. Вони приходили в табір шукати своїх родичів. Бажаючи відзначитися перед начальством, Лангхельд вирішив добитися від цих жінок зізнань в тому, що вони нібито допомагали встановити зв'язок між партизанами і військовополоненими, які перебували в таборі. З цією метою було заарештовано шість жінок, з них одну з дитиною п'яти років. Від них добивалися вигаданих зізнань тими ж методами: роздавали, кидали на лаву, били палицями та шомполами. Але ніякі муки й катування не могли вирвати у радянських жінок фальшивих зізнань. Вони падали непритомними, але не сказали ні слова.

— Як тримала себе жінка, у якої була дитина, — запитує прокурор, — і як тримала себе дитина?

Лангхельд. — Дитина спочатку чіплялася за матір, плакала, а потім відповзла в куток і забилася там, страшенно перелякавшись.

На другий день Лангхельд написав службову записку до місцевої комендатури, зазначивши, що він нібито викрив п'ять випадків зв'язку партизанів з військовополоненими. Місцева комендатура вивезла 5 жінок, і, як виявилось потім, розстріляла.

Прокурор. — Адже жінок було шість. Що ж сталося з шостою?

Лангхельд безпристрасним тоном показує, що шоста тієї ж ночі померла від побойв і тому для нього не було рації вклучати її до службової записки. Цією шостою була жінка з дитиною п'яти років. На запитання прокурора, що ж сталося з дитиною, Лангхельд відповідає:

— Вона чіплялася за мертву матір, голосно кричала. Єфрейторові, який прийшов, щоб витягти труп жінки з приміщення, це набридли, і він застрелив дитину.

Хвиля обурення пробігає по залу. Підлі дітовбивці! Вони дадуть відповідь за свої страхітливі злочинства!

Допит триває. Прокурор запитує підсудного, чи були подібні випадки поодинокі, чи вони були системою в німецькій армії.

— Це було всюди, було системою, — відповідає Лангхельд. Він далі зазначає, що цю систему стверджували і заохочували накази та розпорядження німецького уряду і командування німецької армії. На запитання прокурора — значить можна вважати встановленим, що накази про масове знищення ні в чому неповинних радянських людей виходили від німецького уряду, — Лангхельд відповідає твердо і чітко:

— Так.

Він наводить факт, коли за його розпорядженням у Дарницькому таборі було розстріляно десять ні в чому неповинних офіцерів Червоної Армії, щоб «запобігти втечам».

— Ця моя ініціатива, — додає він, — була повністю схвалена командуванням.

Лангхельд визнає, що він не тільки знав про існування так званого «газового автомобіля» — спеціально обладнаної автомашини для задушення радянських людей окисом вуглецю, але й бачив особисто цю машину, спостерігав, як вантажать в неї радянських громадян.

З дальших зізнань Лангхельда з'ясовується страшна картина режиму терору та провокації, що панували в німецьких таборах для військовополонених. В цих таборах разом з військовослужбовцями перебувало під виглядом військовополонених і цивільне населення. Військовополонених і цивільних осіб, яких утримували під виглядом військовополонених, морили голодом, пькували собаками, знищували під всяким приводом і зовсім без приводу. Лангхельд наводить такий факт: в одному з таборів полонені жили під відкритим небом. Щоб зігрітися, вони вночі розкладали вогнища. Таборне начальство само давало на

не дозвіл, а потім солдати відкривали стрільбу по беззахисних людях, які збиралися біля вогнищ. Це була заздалегідь обдумана бузувірська провокація.

— Скажіть, Лангхельд, — запитує прокурор, — скільки особисто ви знищили радянських громадян?

Фашистський кат глибокодумно піднімає очі вгору, хвилину думає і відповідає:

— Точно цифру назвати важко, але гадаю, що не менше ста.

Прокурор. — А чи відомо вам, скільки всього було знищено німцями радянських людей за час окупації Харкова і Харківської області?

Лангхельд. — Я чув, що було знищено більше тридцяти тисяч чоловік. Стільки ж, а то і більше знищено в Києві, близько п'ятнадцяти тисяч — в Полтаві.

Так Лангхельд і подібні до нього провадили на практиці вказівки німецького уряду про масове винищення радянських людей.

Голова суду, генерал-майор юстиції Мясніков уточнює путь ката Лангхельда по радянській землі. Він був у Полтаві, під Києвом, в Деркачах, у Россоші.

Голова. — І всюди ви брали таку активну участь у винищенні радянських людей?

Лангхельд. — Так, всюди.

Голова. — Вам відомі випадки, коли німецьке командування притягало б своїх офіцерів до відповідальності за знущання з мирного населення?

Лангхельду це запитання здається незрозумілим: така практика не тільки не каралась, а всіляко заохочувалась німецьким командуванням. І на запитання голови, за що він дістав три нагороди, чи не за те, що так завзято, знищував радянських людей, Лангхельд відповідає: — Так, я старався виконати накази мого начальства.

Голова. — Запитання має член суду тов. Харчев.

Член суду т. Харчев. — З яких мотивів і коли ви вступили в націонал-соціалістську партію?

Лангхельд. — В націонал-соціалістську партію я вступив у 1933 році, головним чином тому, що вважав її програму правильною.

Голова. — В експертів є якісь запитання до підсудного Лангхельда?

Експерти. — Запитань немає.

Голова (до оборони). — Чи є в оборони запитання до підсудного?

Оборонець Коммодов. — Що робив підсудний Лангхельд до війни?

Лангхельд. — До війни я був чиновником в міській управі міста Франкфурта на Майні.

Коммодов. — З якого часу ви на Східному фронті?

Лангхельд. — З початку війни.

Коммодов. — Чи поділяли ви погляди націонал-соціалістської партії до вступу в партію?

Лангхельд. — Ні, я до цього не був членом партії.

Коммодов. — Чи брали ви участь у війні 1914—1918 рр.?

Лангхельд. — Так, я був учасником світової війни 1914—1918 рр.

Коммодов. — Як ви поясните особисту свою участь у заподіянні тих злочинів, в яких визнаєте себе винним?

Лангхельд. — Я виконував накази свого начальства, і коли б я їх не виконав, то був би відданий до військово-польового суду.

Голова. — В оборони є ще запитання до підсудного?

Оборона. — Ні.

Логіка фактів — найсильніша логіка. Коли голова суду, підсумовуючи всі факти, виявлені під час допиту Лангхельда, запитує його, чи вважає він німецький уряд і командування німецької армії повністю відповідальними за всі ці злочинства, за масове вбивання радянських громадян, Лангхельд відповідає: — Так, вважаю.

Після цього суд оголошує перерву до 10 години 16 грудня.

Ранкове засідання суду 16 грудня 1943 року

Засідання починається рівно о 10 годині ранку.

Голова, генерал-майор юстиції т. Мясніков. — Судове засідання Військового Трибуналу триває. Продовжуємо допит підсудного Лангхельда. Запитання голови суду:

— Підсудний Лангхельд, де ви бачили «газову машину»?

Підсудний Лангхельд відповідає через перекладача Бопилова.

— Я бачив «газову машину» в Харкові.

Голова. — Коли?

Лангхельд. — Це було приблизно в травні 1942 року, коли я був у службовій поїздці в Харкові.

Голова. — Опишіть, що являє собою «газова машина»?

Лангхельд. — Оскільки я пригадую, «газова машина» являє собою автомобіль темного кольору, зовсім закритий, що має ззаду двері, які герметично зачиняються.

Голова. — Скільки вміщала людей ця машина?

Лангхельд. — Приблизно 60 — 70 чоловік.

Голова. — За яких обставин ви бачили цю «газову машину» в Харкові?

Лангхельд. — Я був на Чернишевській вулиці, № 76, де розміщався штаб ОД, і чув у дворі цього будинку сильний шум та крики.

Голова. — Що ж там відбувалося?

Лангхельд. — «Газова машина» в цей час під'їхала до головного входу будинку, і можна було бачити, як туди насильно заганяли людей, при чому біля дверей «газової машини» стояли німецькі солдати.

Голова. — Ви були присутні, коли заганяли людей в «газову машину»?

Лангхельд. — Так, я був за кілька кроків від «газової машини» і спостерігав це.

Голова. — Розкажіть, як відбувалося вантаження людей в «газову машину».

Лангхельд. — Серед людей, яких вантажили в «газову машину», були старики, діти, літні і молоді жінки. Добровільно ці люди не хотіли входити в машину, і тому есесівці стусанами й ударами прикладів заганяли людей в «газовий автомобіль».

Голова. — А чому люди не йшли добровільно в машину? Що, вони знали, що це за машина?

Лангхельд. — Я гадаю, що ці люди дотадувались про долю, яка їх чекає.

Голова. — Хто керував вантаженням в «газову машину» у вашій присутності?

Лангхельд. — Мені важко назвати будьякі певні імена, бо все це були особи мені незнайомі, але, в усякому разі, це були есесівці. Біля «газового автомобіля» я зустрів одного свого знайомого, капітана німецької армії.

Голова. — Як його прізвище?

Лангхельд. — Це був капітан Бойко.

Голова. — В яких містах окупованої радянської території застосовувалася «газова машина» для винищення радянських людей?

Лангхельд. — Я чув від капітана Бойка, що подібний «газовий автомобіль» застосовувався в більшості міст окупованої радянської території, як от: у Харкові, Полтаві, Києві.

Голова. — Чи відомо вам, що і в Смоленську була застосована «газова машина», як про це ви показали на попередньому слідстві?

Лангхельд. — Так, про це я також чув, що і в Смоленську «газовий автомобіль» застосовувався.

Голова. — За чим наказом?

Лангхельд. — Тому, що «газова машина» застосовувалася есесівцями, то можна зробити висновок, що застосування цього автомобіля провадилося за вказівкою уряду.

Голова. — Назвіть прізвища і посади своїх помічників, з якими ви працювали.

Лангхельд. — Моїми помічниками були фельдфебель Рунте, перекладач Шульд, старші сфрейтори Етман і Майне.

Голова. — Вони також брали активну участь у розстрілах та побитті російських військовополонених і мирних громадян?

Лангхельд. — Так, вони всі брали однакову участь.

Голова. — Уточніть винність кожного з них зокрема.

Лангхельд. — Фельдфебель Рунте в основному здійснював накази по виконанню розстрілів. Троє інших брали участь у побиттях на допитах і тому подібних діях.

Голова. — Значить, щодо своїх підлеглих ви були такою ж особою, як і майор Люляй?

Лангхельд. — Так, це можна так сказати.

Голова. — Ви визнаєте це?

Лангхельд. — Так. Я це визнаю.

Голова. — Розкажіть, чому німецькі офіцери і солдати, як ви показували на слідстві, проходячи по табору, зривали з військовополонених кашкети і кидали їх в заборонену зону?

Лангхельд. — Солдати це робили для розваги, щоб таким чином виявити свою ненависть до росіян.

Голова. — Як це відбувалося далі?

Лангхельд. — Коли полонені пробували підняти належні їм кашкети, то охорона стріляла в них. Зрозуміло, що при цьому бували випадки, коли вони їх убивали.

Голова. — Чи були ще випадки, коли стріляли в полонених?

Лангхельд. — Так, такі випадки були, і я сам спостерігав подібні факти в таборі у Полтаві.

Голова. — Хто стріляв, солдати чи офіцери?

Лангхельд. — Особливо відзначався в цьому вахмістр, прізвиська якого в цей момент я пригадати не можу.

Голова. — Значить військовополонених обирали як мішень, так?

Лангхельд. — Так, можна сказати, що військовополонених в даному разі вважали за дичину, по якій можна стріляти.

Голова. — Німецькі офіцери і солдати роздягали військовополонених?

Лангхельд. — Так, всі дорогі речі, які були у військовополонених, відбиралися в них.

Голова. — Тобто їх грабували?

Лангхельд. — Так, можна так сказати.

Голова. — І ви в тому числі грабували?

Лангхельд. — Так, я брав у цьому участь.

Голова. — Буди дівалися речі, які грабували у військовополонених?

Лангхельд. — Як правило, такі речі роздавалися військовослужбовцям рот.

Голова. — У мирного населення німецька армія також відбирала речі?

Лангхельд. — Відносно цивільного населення я не можу дати ніяких докладних зізнань.

Голова. — А куди дівалися з таборів трупи вбитих військовополонених?

Лангхельд. — За межами таборів було викопано ями, й туди кидали трупи вбитих полонених.

Голова. — Яка орієнтовна кількість військовополонених загинула в таборах?

Лангхельд. — Найвища цифра становить орієнтовно за добу 60 мертвих полонених.

Голова. — Виходить, що це були не табори військовополонених, а табори смерті?

Лангхельд. — Так, можна сказати.

Голова. — Чи є додаткові запитання у військового прокурора?

Військовий прокурор. — Немає.

Голова. — В оборони є запитання?

Оборона. — Немає.

Голова. — Сідайте, підсудний Лангхельд.

Після Лангхельда суд приступає до допиту підсудного Ріца.

Допит підсудного починає прокурор.

Прокурор. — Підсудний Ріц, скажіть, який у вас був чин в німецькій армії?

Підсудний Ріц відповідає через перекладача Стеснову, що в нього був чин унтерштурмбаннфюрера СС, який відповідає чину лейтенанта.

Прокурор. — Ви служили у військах СС?

Ріц. — Так, я служив у військах СС.

Прокурор. — Які функції виконували війська СС?

Ріц. — Війська СС застосовуються так само, як і звичайні армійські частини, однак до есесівців ставляться особливі вимоги: арійське походження, певний зріст, відданість націонал-соціалізму і т. п.

Прокурор. — Які функції виконувала частина, якою ви командували?

Ріц. — Я керував ротою СС, яка була каральним органом і була прикомандирована до «зондеркоманди СД» в м. Таганрозі.

Прокурор. — Зокрема, що ця рота конкретно робила?

Ріц. — Рота СС діяла за наказом «зондеркоманди СД» міста Таганрога і виконувала каральні функції, як от: розстріли, примусову евакуацію населення сіл та перевезення і охорону заарештованих.

Далі, відповідаючи на запитання прокурора, Ріц уточнює «діяльність» роти СС, заступником командира якої він був. Виявляється, ця «діяльність» полягала, головню, у знищенні мирного населення шляхом фальсифікації різного роду штучних обвинувачень. При цьому винищувались і старики, і жінки, і діти. Ріц визнає, що тільки за його особистими наказами було знищено таким способом близько 300 чоловік в районі Таганрога.

Прокурор. — А інших відомостей ви не маєте, тобто про інші райони нічого не знаєте?

Ріц. — Мені відомо також про знищення мирних громадян у Харкові. Про це я довідався, коли був проездом у місті Харкові, а потім, коли був при «зондеркоманді» міста Харкова.

Прокурор. — Розкажіть докладно про це.

Ріц. — 31 травня 1943 року я прибув до Харкова і з'явився до начальника «зондеркоманди» міста Харкова Халебіттер, якого я знав ще раніше в Німеччині. Там я познайомився також з офіцерами «зондеркоманди», заступником начальника «зондеркоманди» Ірхнер, офіцерами

Фаст, Петерс, доктором Каппа і лейтенантом Якобе. Я можу розповісти про деякі випадки, які мені доводилось спостерігати в Харкові. В першу чергу мені доводилось зустрічатися з лейтенантом Якобе, який заявляв мені, що тепер у них дуже багато роботи з заарештованими, ув'язненими в харківській тюрмі, але що, слава богу, у них є спеціальний метод, який допомагає їм звільнити тюрми від заарештованих. Тоді я запитав у нього, що це за спеціальний метод. Якобе відповів, що це — «газовий автомобіль». Коли я почув термін — «газовий автомобіль», я згадав, що мені було відомо ще в Німеччині про цю машину. Я пам'ятаю про цю машину від часу перебування під Варшавою, де мені доводилось спостерігати, як за допомогою цієї машини евакуювали неблагонадійне населення м. Варшави. Із розмов з секретарем націонал-соціалістської організації м. Варшави — Ріхтером мені стало відомо, що частина населення м. Варшави евакуювалась залізницею, а друга частина вантажилась в «газову машину» і знищувалась. На моє запитання, що це за машина, Ріхтер відповів, що це звичайнісінька вантажна, транспортна машина, але в неї вихлопні гази спрямовуються в кузов, якими і знищуються люди, що знаходяться в ній. Подібного роду пояснення про «газову машину» я одержав також у вересні 1942 р. в Ризі від інженера-будівника Дешпе і, крім того, в травні 1942 р. від чиновника ризької міської управи Майер, який розповів, що за допомогою «газового автомобіля» знищувалось мирне населення м. Вітебська. Про ці розповіді випадкових осіб я згадав зараз же, як тільки мені лейтенант Якобе повідомив, що в Харкові застосовували «газовий автомобіль». Я попросив лейтенанта Якобе дозволити мені оглянути цю машину, лейтенант Якобе дав на це свою згоду, заявивши, що якраз для цього є слушний момент, бо на другий день о 6 годині ранку відбуватиметься вантаження в цей «газовий автомобіль», і я можу з'явитися у двір тюрми і подивитися. На другий день я прибув у визначений час у двір тюрми, де був лейтенант Якобе, привітався з ним, після чого він показав мені машину, що стояла у дворі. Це була звичайнісінька військова машина, призначена для перевозок, тільки з кузовом, що герметично зачиняється. Лейтенант Якобе відчинив дверці машини і показав мені. В середині ця машина була оббита залізними листами, в підлозі машини були отвори, через які надходили вихлопні гази з мотора, якими і отруювали людей, що були в ній. Незабаром після цього відчинилися двері тюрми і групами звідти почали виводити арештованих. Серед них були жінки різного віку і старики, які йшли в супроводі есесівців. Особливо тяжке враження справив на мене вигляд цих людей: люди були схудлі, з скуювдженим волоссям, з слідами побиттів на обличчі. Ті з арештованих, які не хотіли йти, діставали побиттів і стусани. Їм дано було наказ йти до машини і сісти в неї. Хоту додати ще, що кількість арештованих становила приблизно 60 чоловік. Коли почали вантажити в машину, частина арештованих пішла в машину, друга ж частина не хотіла входити і чинила опір, але есесівці

насилено вихали стусанами та ударами прикладів. Спостерігаючи це, я запитав лейтенанта Якобе, чому відомо цим людям, що їх чекає в «газовій машині». Лейтенант Якобе відповів мені на це, що, власне, людям не говорили про те, що їх чекає, але тому, що «газова машина» знайшла вже широке застосування в Харкові, то багатьом, очевидно, відомо, що їх чекає в цій машині.

Прокурор. — Скільки разів ви спостерігали подібне вантаження в «газову машину»?

Ріц. — Я спостерігав це тільки одиний раз, про який розповідаю.

Прокурор. — Чи були ви присутні при масових розстрілах радянських громадян?

Ріц. — Так, я брав у цьому участь.

Прокурор. — Розкажіть про це докладно.

Ріц. — Ханебіттер мені сказав, що має бути розстріл приблизно 3.000 чоловік, які при зайнятті м. Харкова радянськими військами втілять прихід радянської влади. Ханебіттер сказав мені, що я маю можливість бути присутнім при цьому розстрілі.

Прокурор. — Ви самі напросилися бути присутнім при розстрілі?

Ріц. — Так, я сам просив майора Ханебіттер дозволити мені бути присутнім при цій операції.

Прокурор. — Розкажіть докладно про це.

Ріц. — 2 липня майор Ханебіттер, захопивши мене, виїхав з рядом офіцерів — в село, розташоване недалеко від м. Харкова — Надворки чи Продворки, де мав відбутися розстріл. В дорозі ми обігнали три автомашини, навантажені арештованими, у супроводі есесівців, які також прямували туди. Машина, на якій я їхав, обігнала машини з арештованими і прибула на лісову галявину, де були підготовлені ями. Ця галявина була оточена есесівцями. Незабаром після цього появились автомашини з арештованими. Ханебіттер сказав, що цього дня підлягає розстрілу до 300 чоловік. Арештовані були поділені на невеличкі групи, які по черзі розстрілювались есесівцями з автоматів. Не хочу замовчувати і про свою участь в цій операції. Майор Ханебіттер сказав мені: «Покажіть, на що ви здатні», і я, як військова людина, офіцер, не відмовився від цього, взяв в одного з есесівців автомат і дав чергу по арештованих.

Прокурор. — Серед розстріляних були жінки і діти?

Ріц. — Так, я пам'ятаю, що була жінка з дитиною. Жінка намагалась врятувати дитину, прикрила її своїм тілом, але це не допомогло, бо кулі пронизали її і дитину.

Прокурор. — Скільки чоловік було цього разу розстріляно у вашій присутності?

Ріц. — Мені майор Ханебіттер сказав, що цього дня повинно було бути розстріляно до 300 чоловік.

Прокурор. — Чи те бачили в ямах, в яких ховали розстріляних, людей, умертвлених за допомогою «газового автомобіля»?

Ріц. — Так, коли ми, офіцери, потім оглянули місце розстрілу, то лейтенант Якобе показав мені одну з ям, де спід злегка присипаної землі видно було обриси людських трупів. Якобе сказав, що ось, мовляв, пасажери вчорашньої поїздки на «газовому автомобілі».

Прокурор. — Ви займались допитами арештованих мирних радянських громадян?

Ріц. — Так, я брав участь у допитах радянських громадян в місті Таганрозі.

Прокурор. — Розкажіть, як ви допитували радянських громадян.

Ріц. — Спочатку я допитував арештованих згідно з тими юридичними знаннями, які я мав. Однак, незабаром до мене з'явився начальник «зондеркоманди» міста Таганрога Еккер, який заявив, що так далі діло не піде, що люди ці товстопікі і до них треба застосовувати інші заходи. І тоді я почав бити їх на допитах.

Прокурор. — Побой були системою допиту радянських громадян?

Ріц. — Так, можна з усією певністю сказати, що були системою. В місті Харкові, як я вже раніше показав, я мав можливість бути присутнім при допитах і переконався, що всі, починаючи з начальника і кінчаючи молодшим чином «зондеркоманди», були, при чому сильно були на допитах, так що, повторюю, це, безумовно, система.

Прокурор. — Ось ви, Ріц, людина з вищою юридичною освітою і, очевидно, вважаєте себе людиною культурною, як ви могли не тільки спостерігати ці побиття, але й брати в них активну участь, розстрілювати ні в чому неповинних людей, при чому розстрілювати не тільки з примусу, але і з власної волі?

Ріц. — Я повинен був виконувати наказ, бо коли б я наказа не виконав, то мене віддали б до військово-польового суду і напевно засудили б до смертної кари.

Прокурор. — Це не зовсім так, бо ви самі виявили бажання брати участь при вантаженні людей в «газову машину» і вас туди ніхто спеціально не запрошував.

Ріц. — Так, вірно те, що я сам виявив бажання бути присутнім при цьому, але прошу врахувати, що тоді я ще був новачком на Східному фронті і хотів особисто переконатися, чи справді тут, на Східному фронті, застосовується така автомашинна, про яку я чув раніше. Тому я і виявив бажання бути особисто присутнім при вантаженні в неї людей.

Прокурор. — Але в розстрілах невинних радянських громадян ви, адже, брали безпосередню участь?

Ріц. — Я вже показав раніше, що при розстрілах в Подворках майор Ханебіттер сказав: «Покажіть, на що ви здатні». Не бажаючи оскандалитися, я взяв в одного з есесівців автомат і став розстрілювати.

Прокурор. — Значить, на цей мерзенний шлях, на шлях розстрілів

ні в чому невинних людей ви стали з власної волі, бо вас до цього ніхто не примушував?

Ріц. — Так, я дійсно в цьому мушу признатися.

Прокурор. — Ось ви, Ріц, людина, що має деякі знання в галузі права, скажіть — на Східному фронті норми міжнародного права німецькою армією в будьякій мірі додержувались, чи ні?

Ріц. — Я мушу сказати, що на Східному фронті не могло бути й мови ні про міжнародне, ні про будьяке інше право.

Прокурор. — Скажіть, Ріц, за чийм наказом все це відбувалося, чому ця система цілковитого безправ'я і звірачої розправи з невинними людьми утвердилася?

Ріц. — Це безправ'я мало свої глибокі причини, а саме: воно викликане вказівками Гітлера та його співробітників, вказівками, які можна докладно проаналізувати.

Прокурор. — Розкажіть докладно і конкретно, хто ж саме винний у всьому цьому?

Ріц. — Першим і основним винуватцем я вважаю Гітлера, який закликає, поперше, до запровадження системи жорстокості і, подруге, який говорив про перевагу німецько-арійської раси, що покликане навести порядок в Європі. Він також говорив, про необхідність знищення малочисного російського народу. Далі я хочу вказати на Гімmlера. Гімmlер не раз говорив, що нема чого зважати на параграфи, які присуджують до смерті, а треба присуджувати згідно з своїм арійським почуттям. Це німецько-арійське почуття в Німеччині треба було якось приховувати, а на Східному фронті німцями війська творили неприховано. Далі я хочу сказати про Розенберга, на чий рахунок слід записати пропаганду, яка вихваляє перевагу німецької раси. Ця пропаганда, яку провадив Розенберг і відносно росіян, як варварів, привела до такої поведінки німецьких солдатів. Таким чином, говорячи про дійсні глибокі причини цих злочинств, я вважав за потрібне вказати на ці три імені, з якими, безумовно, зв'язані злочини німецьких військ.

Голова. — Підсудний Ріц, розкажіть коротко свою біографію.

Ріц. — Я народився 1919 року в м. Марієнвердер (Німеччина), в сім'ї професора. З 1925 року спочатку три роки відвідував народну школу, а потім 9 років гуманітарний університет, який і закінчив, склавши іспити. Потім 7 місяців я відбував трудову повинність, після цього вступив до Кенігсберзького університету, де вивчав право, а також займався музикою. 1939 року я був призваний в німецьку армію, але потім був відпущений у відпуск для того, щоб у березні 1940 року скласти державний іспит. До жовтня 1940 року я лічився в рядах армії, але потім був демобілізований в зв'язку з хворобою плутокку і провадив в перший час судову діяльність при оберпрезидії Східної Пруссії в Кенігсбергу. З квітня 1941 року до травня 1943 року я працював юристом в Познані. В кінці травня 1943 року за так званою

тотальною мобілізацією я був призваний в німецьку армію і надісланий на Східний фронт.

Голова. — Які ви посідали промадські пости, будучи членом спілки гітлерівської молоді?

Ріц. — Будучи членом спілки гітлерівської молоді з 1933 року, я спочатку посідав невеликі керівні посади, але потім був у Познані головою суду честі спілки гітлерівської молоді.

Голова. — Підсудний Ріц, скільки часу ви були в Таганрозі?

Ріц. — Я був у Таганрозі з 5 червня до 1 вересня 1943 року.

Голова. — Ви з своєю ротою провадили каральні заходи не тільки в Таганрозі, а й в околицях Таганрога?

Ріц. — Рота провадила розстріли, як я показав раніше, в районі піщаних кар'єрів, розташованих на північний схід від міста Таганрога. Крім того, рота здійснювала і інші каральні експедиції.

Голова. — Самі ви брали участь у розстрілі в піщаних кар'єрах?

Ріц. — Так, брав участь у розстрілах, проведених у піщаних кар'єрах.

Голова. — Яка кількість була розстріляна в піщаних кар'єрах?

Ріц. — Там було розстріляно до 60 чоловік.

Голова. — Це за один раз?

Ріц. — Так, за один раз.

Голова. — А всього?

Ріц. — Загалом за два рази було розстріляно 120 чоловік, загальна кількість розстріляних становила приблизно 2.000 — 3.000 чоловік.

Голова. — Це по Таганрогу?

Ріц. — По Таганрогу і його околицях.

Голова. — Назвіть посади і прізвиська гестапівців, які брали активну участь у розстрілах в Таганрозі та його околицях.

Ріц. — Начальником і особою, яка повністю була відповідальною за проведення розстрілів, був керівник «зондеркоманди» гауштурмфюрер Еккер, безпосереднім учасником розстрілу був фельдфебель Шулльц. На м'ятою також капітана Васбергер, лейтенанта Хейнтель і рядових Майнгор і Речке.

Голова. — Розкажіть — ви особисто брали участь в розстрілах у ямі в околицях Таганрога?

Ріц. — Як і в багатьох інших випадках, я одержав наказ від керівника «зондеркоманди» гауштурмфюрера Еккера виділити команду для розстрілу. Взявся за це я сам. Виславши команду, я вийшов на місце розстрілу перевірити, наскільки точно провадиться в життя моя вказівка.

Голова. — Що ви бачили на місці?

Ріц. — Коли я прибув на місце, я побачив яму, приблизно розміром 50×50 метрів, завглибшки 4 метри. Там була група осіб, які підлягали розстрілу, приблизно 50 чоловік, і команда під керівництвом фельдфебеля Туркел. Арештовані були побиті і погано одягнені. Фельд-

Фебель Туркел доповів мені про готовість почати розстріл. Я відповів: починайте, після чого було відкрито вогонь. Зразу ж після відкриття вогню в ямі утворився клубок скривавлених тіл, серед яких були ще недебиті люди. Тоді я запропонував спуститися в яму двома рядовим і прикінчити тих, хто лишився живий. Слідом за цими двома есесівцями зійшов у яму і я. Двох людей, які, бувши поранені, ще були живі, я пристрелив з пістолета. Після того, як операцію було закінчено, я наказав двома рядовим залишитися на місці для охорони, а іншій частині команди повернутися в Таганрог, куди відправився і сам для того, щоб рапортувати Еккеру про виконання завдання.

Голова. — Чи були там жінки й діти?

Ріц. — Дітей при цьому я не бачив, але що там були жінки — це я можу цілком точно сказати.

Голова. — В яких містах застосовувалися «газові машини»?

Ріц. — Мені відомо про застосування «газових автомобілів» у Харкові, про що я вже докладно розповідав. Далі із розмов з Еккером та офіцерами «зондеркоманди СД» мені відомо, що останньому розповідав колишній заступник начальника СД по Краснодару Раббе, що і там застосовувалися «газові машини».

Голова. — Кого знищували в Краснодарі в «газових машинах»?

Ріц. — Мені відомо, що в Краснодарі знищувалось цивільне населення. Крім того, за допомогою «газового автомобіля» були знищені хворі, які перебували в лікарні.

Голова. — Тобто, знищували жінок, дітей і хворих?

Ріц. — Це правильно.

Голова. — Скільки чоловік було знищено в Краснодарі?

Ріц. — Там було знищено кілька тисяч.

Голова. — Ви показали, що знищення населення шляхом «газової машини» відбувалося у Варшаві і Ризі. Хто керував у Варшаві і Ризі знищенням людей шляхом застосування «газових машин»?

Ріц. — Це відбувалося в зазначених містах так само під керівництвом гестапо.

Голова. — А хто конкретно керував?

Ріц. — Це мені невідомо.

Голова. — Від кого вам стало відомо, що «газова машина» застосовувалася у Варшаві?

Ріц. — Про це мені розповідав, як я показав вже вище, Ріхтер, колишній керівний працівник окружного керівництва націонал-соціалістської партії.

Голова. — А про м. Ригу звідки вам стало відомо?

Ріц. — Про це мені відомо від інженера-будівника Делше і від Майєра, колишнього чиновника ризької міської управи.

Голова. — Чи є в оборони запитання до підсудного?